

Doğu Türkistanlı Göçmen Kadınlarda Depresyon ve Dini Başa Çıkma İlişkisi (*)

Asiye BUĞRA (**), Ayşe KAYA GÖKTEPE (***)

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yaşayan Doğu Türkistanlı göçmen kadınlarda depresyon ve dini başa çıkma arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya yaşları 20 ile 45 arasında olan 320 Uyğur kadın katılmıştır. İlişkisel tarama desenindeki bu çalışmada veri toplama araçları olarak Beck Depresyon Envanteri (BDE), Dini Başa Çıkma Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılarda hafif ve orta düzeyde depresyon belirtileriyle beraber olumlu dini başa çıkma etkinliklerine başvurma sıklığının da yüksek olduğu görülmüştür. Depresyon seviyeleri yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterirken, olumlu dini başa çıkma puanlarında, medeni durum ve evdeki çocuk sayısı bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar görülmüştür. Ancak dini başa çıkma puanlarında yaş, eğitim, gelir düzeyi, kronik hastalık veya Türkiye’de kalış süresi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Son olarak, depresyon puanları ile olumlu dini başa çıkma arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken, depresyon ile olumsuz dini başa çıkma arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, Doğu Türkistanlı göçmen kadınların zorlu yaşam koşullarına rağmen psikolojik dayanıklılıklarını dini başa çıkma stratejileriyle desteklediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Depresyon, Dini başa çıkma, Göç, Uyğur Kadınlar, Din Psikolojisi

Özgün Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 27.03.2025

Kabul Tarihi: 30.01.2026

(*) Bu makale İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans programında Asiye BUĞRA’nın Dr. Öğr. Üy. Ayşe KAYA GÖKTEPE danışmanlığında hazırladığı tez çalışmasından türetilmiştir.

(**) Felsefe ve Din Bilimleri ABD Yüksek Lisans Programı.

(***) Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı.

E-mail: abasi.asiyemu@std.izu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-6217-2993>

E-mail: ayse.kayagoktepe@medeniyet.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6716-2448>

Asiye Buğra, Ayşe Kaya Göktepe, “Doğu Türkistanlı Göçmen Kadınlarda Depresyon ve Dini Başa Çıkma İlişkisi,” *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 22 (Mayıs 2026): 1-18

DOI: <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.12.22.166>

Bu eser [Creative Commons Atf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

The Relationship Between Depression and Religious Coping Among Uyghur Migrant Women (*)

Asiye BUĞRA (**), Ayşe KAYA GÖKTEPE (***)

Abstract

This study aims to examine the relationship between depression and religious coping among East Turkestan migrant women living in Türkiye. 320 Uyghur women aged between 20 and 45 participated in this correlational study. Beck Depression Inventory (BDI) and the Religious Coping Scale are utilized as data collection instruments. Participants exhibit mild to moderate symptoms of depression and a high frequency of positive religious coping activities. A significant discrepancy in depression levels is observed across age groups. In contrast, statistically significant variations are identified in positive religious coping scores, contingent on marital status and the number of children in the household. However, there are no statistically significant differences in religious coping scores across a number of demographic variables such as age, educational attainment, income level, presence of chronic illness, and length of residence in Türkiye. The results of the study indicated a negative and statistically significant relationship between depression scores and positive religious coping. In contrast, there is a positive and statistically significant correlation between depression and negative religious coping. The results of this study suggest that female migrants from East Turkestan exhibit a considerable degree of psychological resilience, as demonstrated by their employment of religious coping strategies in the face of challenging living conditions.

Keywords: Depression, Religious Coping, Migration, Uyghur Women, Psychology of Religion

Original Research Article

Submission Date: 27.03.2025

Acceptance Date: 30.01.2026

(*) This article is derived from Asiye BUĞRA's master's thesis, completed under the supervision of Asst. Prof. Ayşe KAYA GÖKTEPE at Istanbul Sabahattin Zaim University, Department of Philosophy and Religious Sciences.

(**) Philosophy and Religious Sciences Master's Program.

(***) PhD., Asst. Prof., Istanbul Medeniyet University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Sciences, Psychology of Religion

E-mail: abasi.asiyemu@std.izu.edu.tr
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-6217-2993>
E-mail: ayse.kayagoktepe@medeniyet.edu.tr
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6716-2448>

Asiye Buğra, Ayşe Kaya Göktepe, "The Relationship Between Depression and Religious Coping Among Uyghur Migrant Women," *Üsküdar University Journal of Social Sciences*, no. 22 (May 2026): 1-18
DOI: <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.12.22.166>

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Giriş

Göç, globalleşen dünyada milyonlarca insanı etkisi altına alan bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçün bireylerin yaşamlarını yeniden şekillendiren ve çeşitli psikolojik zorluklarla karşılaşmalarına yol açan karmaşık bir yapıda olduğu bilinmektedir. Ekonomik, toplumsal veya sosyo-politik sebeplerle bireylerin ya da toplulukların bir yerden başka bir yere taşınması genellikle zorlayıcı bir deneyim olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç süreci, bazen zorunlu bazen de gönüllü bir durum olmasına karşın her iki koşul da göçmen bireylerin psikolojik sağlıklarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Göçmenlerin, yeni bir ülkeye uyum sağlama sürecinde kültürel, sosyal ve ekonomik alanda çeşitli sorunlar yaşamaları onların ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir.¹ Bilhassa kadınların göç sürecinin getirdiği ek zorluklar nedeniyle depresyon gibi ruhsal sağlık problemleriyle karşılaşma olasılıklarının yanı sıra, somatik zorluklar da yaşadıkları araştırma sonuçlarında görülmektedir.² Bir diğer ifadeyle kadın göçmenlerin ruh sağlığını koruma noktasında erkeklerden daha fazla risk altında olduğu söylenebilir.

Depresyon, yaşamın zorluklarıyla başa çıkma sürecinde bireylerin en sık karşılaştığı psikolojik bozukluklardan biridir. Depresyon, kelime anlamı olarak “çökme”yi ifade eder ve halk arasında “rûhî buhran” olarak da tanımlanır.³ Araştırmalara göre, depresyonun görülme sıklığı dünya genelinde %20 civarındadır ve kadınlar erkeklere kıyasla iki kat daha fazla risk taşımaktadır.⁴ Göçmen bireyler, memleketlerinden uzak bir yerde yaşamaya başladıklarında, yalnızlık, yabancılaşma hissi, kimlik kaybı, uyum sorunları ve ekonomik zorluklar gibi faktörlerle başa çıkmak zorunda kalır. Bu stresörler, depresyon gelişimini tetikleyebilmektedir.⁵ Özellikle kadın göçmenler, toplumsal ve kültürel faktörlerin etkisiyle daha fazla stres ve travmaya maruz kalmaktadır. Göçmen kadınlar hem göçün getirdiği zorluklarla hem de toplum içinde genellikle daha düşük bir sosyal statüye sahip olmalarıyla daha fazla psikolojik baskı altında kalmaktadır.⁶

¹ Cansu Solgun ve Gülgün Durat, “Göç ve Ruh Sağlığı,” *Journal of Human Rhythm* 3, no. 3 (2017): 137-144.; A. Tuzcu ve K. Bademli, “Göçün Psikososyal Boyutu,” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 6, no. 1 (2014): 56-66.; A. D. Başterzi, “Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Ruh Sağlığı,” *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı* 9, no. 4 (2017): 379-387.; S. Q. Foo, W. W. Tam, C. S. Ho, B. X. Tran, L. H. Nguyen, R. S. McIntyre ve R. C. Ho, “Prevalence of Depression among Migrants: A Systematic Review and Meta-Analysis,” *International Journal of Environmental Research and Public Health* 15, no. 9 (2018).

² Zeynep Sağır, *Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2014).; Zeynep Sağır, *Suriyeli Kadın Mültecilerde Kültürel Uyum, Ruh Sağlığı ve Din* (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018).; s. 21.; Ali Yasin Kafes, “Depresyon ve Anksiyete Bozuklukları Üzerine Bir Bakış,” *Humanistic Perspective* 3, no. 1 (2021): 186-194, <https://doi.org/10.47793/hp.867111>; M. Johansson, K. Ledung Higgins, Leoine Dapi Nzefa ve Ylva Benderix, “Postpartum Depression and Life Experiences of Mothers with an Immigrant Background Living in the South of Sweden,” *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being* 18, no. 1 (2023): 2187333, <https://doi.org/10.1080/17482631.2023.2187333>.

³ Süleyman Altıntaş, “Depresyonla Dinsel Başa Çıkmak Mümkün mü?” *The Journal of Academic Social Science Studies* 6, no. 36 (2015): 403-428, <https://doi.org/10.9761/JASSS2954>.

⁴ Altıntaş, “Depresyonla Dinsel”, 403-428; Kafes, “Depresyon ve Anksiyete, 186-194.

⁵ Pınar Kara ve Evşen Nazik, “Göçün Kadın ve Çocuk Sağlığına Etkisi,” *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 7, no. 2 (2018): 58-69.

⁶ Mustafa Koç, “Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi-VII: Müslüman-Türk Göçmenlerin Umutsuzluk ve Psikolojik Sağlık Durumları Üzerine Nitel Bir Araştırma,” *Bahkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2018): 212-267.

Türkiye’de yaşayan Uygur göçmen kadınlar da ülkelerine geri dönememe ve orada kalan akrabalarından haber alamama gibi sorunlar yaşamaktadır. Türkiye’deki Uygur annelerin önemli bir kısmının eşleri Doğu Türkistan’da toplama kampına alınırken bir kısmının da Doğu Türkistan’da kalan evlatlarının çocuk kamplarına alındığı bilinmektedir.⁷ Bu sorunların yanı sıra sağlık, ekonomik ve güvenlik alanlarında da çeşitli sorunlar yaşadıkları bilinmektedir.⁸ Öte yandan doğup büyüdüğü topraklarda vücut bütünlüğü ve dokunulmazlığı ihlal edilen ve gerek göç sürecinde gerekse göç sonrasında dulluk, çocukların yetim kalması, evliliklerde ikinci eş olmaya ve çocuk yaşta evliliğe zorlanma gibi konulara muhatap olan Uygur kadınlar göç sürecinden en çok etkilenen gruplar arasında yer almaktadır.⁹

Uygur göçmen kadınlar, dil bariyeri, mesleki denklik eksikliği, işsizlik ve ekonomik sıkıntılar gibi sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadır. Çocuklu kadınlar sivil toplum kuruluşlarının yardımlarıyla veya tekstil sektöründe çalışarak geçimini sağlarken, bazı bekar kadınlar öğrenci yurtlarında kalmakta, ancak ekonomik nedenlerle erken evlenmekte veya dul kalmaktadır. Vatandaş olmadıkları için sigorta ve sağlık hizmetlerinden yararlanamamakta, pasaportu olmayanlar ise eğitim alamamaktadır.¹⁰

Bütün bu problemler karşısında göçmen bireylerin stres yönetimi için farklı başa çıkma türlerinden faydalandığı bilinmektedir. Bu başa çıkma yollarından birisi olarak dini başa çıkma, bireylerin stresle mücadele ederken inançlarından beslenen kaynaklara başvurmaları olarak tanımlanmaktadır.¹¹ Göçmen bireylerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkarken dini pratiklere, dua etmeye ve ibadet etmeye daha fazla yönelme eğiliminde olduğu bilinmektedir.¹² Göçmen kadınlar için bu başa çıkma stratejileri, sadece ruhsal sağlıklarını korumak için değil, aynı zamanda kültürel kimliklerini sürdürmek adına da bir araç olarak kullanılmaktadır.¹³ Mezkûr araştırmaların sonuçlarında da görüldüğü üzere, göçmen grupların stresle başa çıkarken

⁷ Melike Merve Soysal, *Göçün Türkiye’de Yaşayan Doğu Türkistanlı Kadınlar Üzerinde Yarattığı Sorunlar* (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2021).

⁸ Abdürreşit Celil Karluk, “Türkiye’deki Uygur Türkü Göçmenler ve Karşılaştıkları Sorunlar,” içinde *Göç Sosyolojisi: Türkiye’den Örnekler*, 245-288 (Orion Kitabevi, 2020).

⁹ Başak Çevik, *Uygur Türklerinin, Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Göç Etmelerinin Sebepleri ve Yaşadıkları Sorunlar (İstanbul Alan Çalışması)* (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 2022).; Melike Merve Soysal, “Doğu Türkistanlı Kadınlar Göç ve Sosyo-Kültürel Uyum: İstanbul Örneği,” *11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-3*, 243-258 (Mardin, 2023).; Abel Kamalov, Alimcan İnayet, Varis Çakan ve Nurmuhammet Ögdülmüş, *İşgal Edilmiş Ülke: Doğu Türkistan* (Uygur Akademisi, 2020).; Yusuf Sayın ve Gamze Koçak, “Müslüman Dünyanın Bir Sorun Alanı Olarak Doğu Türkistan Meselesi ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin İzlediği Politikalar,” *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 3, no. 4 (2017): 10-24, <https://doi.org/10.21021/osmed.278865>.

¹⁰ Karluk, “Türkiye’deki Uygur Türkü,” 245-288; Soysal, “Doğu Türkistanlı Kadınlar” 243-258.

¹¹ A. C. Karakaş ve M. Koç, “Stresle Başa Çıkma ve Dini Başa Çıkma Yöntemleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi,” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 13, no. 3 (2014): 610-631.; M. Koç, “Diasporik Yaşamın Psiko-Anotomisi,” 212-267.

¹² A. Ayten ve Z. Sağır, “Dindarlık, Dini Başa Çıkma ve Depresyon İlişkisi: Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma,” *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47, (2015): 5-18.

¹³ Zeynep Sağır, “Kültürleşme, Dini Başa Çıkma ve Yaşam Memnuniyeti: Türkiye’de Yaşayan Yabancı Öğrenciler Üzerine Nicel Bir Araştırma.” *Kilitbahir* 17, 2020: 5-37. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4033461>.

olumlu dini başa çıkma yöntemlerine başvurduğu ve dini inançlarının kültürel uyumlarını da kolaylaştırıcı bir rol oynadığı görülmektedir. Kadınlar, erkeklere kıyasla bu yöntemleri daha sık kullandığı ve dua, dini-sosyal destek ve kader inancı gibi aktif başa çıkma mekanizmalarını benimsediği görülmektedir.

Göç süreci, cinsiyet açısından irdelendiğinde kadınların aleyhine sosyo-ekonomik ve psikolojik risk faktörleri öne çıkmaktadır. Bu bağlamda göçmen kadınların stresle başa çıkma yöntemleri ve bu konuda başvurdukları kaynakların tespiti önemli bir araştırma konusu haline gelmektedir. Yukarıdaki mezkûr çalışmalar dini başa çıkma yöntemlerinin, göçe bağlı olumsuz etkilerin hafifletilmesi ve göçmen kadınların ruh sağlığının korunmasında kritik bir role sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, depresyon ve dini başa çıkma arasındaki ilişki incelenirken, Pargament'in dini başa çıkma teorisi temel alınmaktadır.¹⁴ Pargament, dini başa çıkmayı, bireylerin hayatlarındaki önemli sıkıntıları anlamlandırma ve bu sorunlara inanç temelli stratejiler geliştirme süreci olarak tanımlamaktadır.¹⁵ Teori, dinin, stresli durumlarda anlam verme, kontrol sağlama ve manevi teselli sunarak bireyin psikolojik dayanıklılığını artırdığını savunur. Bu yaklaşıma göre, göçmen kadınlar, kültürel uyumsuzluk, sosyal izolasyon ve ekonomik zorluklar nedeniyle ortaya çıkan depresif belirtileri hafifletmede, olumlu dini başa çıkma stratejilerini kullanarak ruh sağlıklarını korumaktadır.¹⁶ Literatürde, olumlu dini başa çıkma yöntemlerinin, özellikle dua, dini-sosyal destek ve kader inancını içeren uygulamaların, depresyonla ters yönde ilişkili olduğu belirtilmektedir.¹⁷ Ayrıca, bu stratejilerin, göçmen grupların kültürel uyum ve yaşam memnuniyetinde olumlu etkiler sağladığı da vurgulanmaktadır.¹⁸

Öte yandan bu çalışma, depresyonun bilişsel-davranışçı ve biyopsikososyal yaklaşımlar çerçevesinde Lazarus ile Folkman'ın stres ve başa çıkma modelinden yola çıkmaktadır. Literatür, depresyonun genetik, biyolojik, psikolojik ve sosyal etkenlerin karmaşık etkileşimi sonucu ortaya çıktığını ve göç süreçlerinin artan stres, sosyal izolasyon ve kültürel uyumsuzluk yoluyla depresif belirtilerin arttığını göstermektedir. Mevcut araştırmalar, göçmen kadınlarda depresyonun, göç süreci boyunca yaşadıkları travmatik deneyimler, kültürel uyumsuzluk ve ekonomik zorlukların etkisiyle ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Literatürde, göçmen kadınların sosyal izolasyon ve kimlik kaybı gibi ek stres faktörleri nedeniyle genel popülasyona kıyasla daha yüksek depresyon riskine sahip oldukları tartışılmaktadır. Bu araştırma, Uygur göçmen kadınların depresyon düzeyi ve dini başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi ele almayı amaçlamaktadır. Mevcut çalışmaların, Uygur göçmenlerin sosyo-kültürel

¹⁴ Ali Ayten, *Tanrı'ya Sığınmak: Dini Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma* İz, 2012.

¹⁵ Ali Ayten, *Tanrı'ya Sığınmak*, s. 41.

¹⁶ Zeynep Sağır, *Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2014).; Koç, "Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi, 212-267.

¹⁷ Sema Eryücel, *Yaşam Olayları ve Dini Başa Çıkma* (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2013).; Ayten, *Tanrı'ya Sığınmak*, 41.

¹⁸ Veysel Uysal, Ayşe Kaya Göktepe, Sema Karagöz ve Melike İlerisoy, "Dini Başa Çıkma ile Umut, Hayat Memnuniyeti ve Psikolojik Sağlık Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Araştırma," *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52, no. 52 (2017): 139-160

uyumu¹⁹, işgal altındaki Müslümanlarla ilgili hükümler²⁰, sağlık hakları ihlalleri²¹, kadın ve göç ilişkisi²² ve somatik yakınmalar²³ gibi çeşitli konuları ele aldığı görülmektedir. Bu çalışmalar Uygur kadınların maruz kaldıkları sosyo-politik baskıları, sağlık problemlerini ve göç sürecindeki uyum sorunlarını analiz etse de bu problemlerle başa çıkma noktasında kişisel kaynaklarını nasıl kullandıklarına dair detaylı bir bulgu sunmamaktadır. Göçmen kadınların psikolojik problemlerini ya da dini pratiklerini ayrı ayrı ele alındığı araştırmalardan farklı olarak bu araştırma, dini başa çıkmanın kadınlarda göç sürecinde ortaya çıkan depresyon semptomları ile nasıl bir ilişki ve etkileşim içinde olduğunu analiz ederek, göç ve ruh sağlığı alanında yeni bir perspektif sunmayı hedef edinmektedir. Bu bakımdan sadece göçmen kadınların dini başa çıkma yöntemlerini anlamaya katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda göç bağlamında dinin birey üzerindeki psikolojik işlevselliğine dair daha geniş bir kavrayış geliştirilmeye katkı sağlaması beklenmektedir.

Yöntem

Bu araştırma, 20.03.2024-20.05.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup, belirtilen dönemle sınırlıdır. Katılımcılar Türkçe bilmekle birlikte, anketi doldurma sürecinde zorluk yaşamaması sebebiyle eksik yanıt veren katılımcılar çalışmadan çıkarılmıştır; ayrıca, araştırmanın örneklemini yalnızca Türkçe bilen kadın katılımcılarla sınırlandırılmıştır. Araştırma verileri 2024 yılı Mart-Mayıs arasında İstanbul'da yaşayan 320 Doğu Türkistanlı göçmen kadından toplanmıştır. Ölçeklerin İstanbul'da ikamet eden 170 kadına yüz yüze uygulanmıştır, Daha sonra internet aracılığıyla Türkiye'nin farklı illerinde ikamet eden Doğu Türkistanlı göçmen kadınlara ulaştırılmıştır. Uygulama öncesi katılımcılara araştırma amaçlarının yer aldığı aydınlatılmış onam formunda çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri yerde çalışmayı bırakabilecekleri konusunda bilgi verilmiştir. Ölçekler hakkında bilgilendirme yapılarak veriler toplanmış ve ölçeklerin 15-30 dakikada cevaplandığı gözlemlenmiştir. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nden alınan 31.10.2024 tarihli 2024/08 sayılı etik kurul onayı doğrultusunda bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

¹⁹ Melike Merve Soysal, "Doğu Türkistanlı Kadınlar", 243-258; Rabia İşan Uluç, *Uygur Diasporasında Toplumsal Uyum ve Din: Nitel Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2024).; Xiemuxinuer Amuti, *Türkiye'deki Uygur Ailelerinin Topluma Uyum Durumuna İlişkin Nitel Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2019).; Amuti, 2019; Nezir Biçen, *Göç, Uyum, Sorunlar: Zeytinburnu'nda Yaşayan Doğu Türkistanlılar Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, 2018).; Tajinuer Maihaimu, *İstanbul'a Göç Eden Uygur Kadınların Durumu: Zeytinburnu ve Sefaköy Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2017).

²⁰ Abdülhamid İslam, *İşgal Altındaki Müslümanlarla İlgili Hükümler (Doğu Türkistan Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2024).

²¹ İsmail Cengiz, "Doğu Türkistan'da Sağlık Hakları İhlali ve Zorunlu Kürtaj," *TURAN-SAM* 2, no. 5 (2010): 74-77.

²² Sema Buz, *Kadın ve Göç İlişkisi; Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği* (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006).

²³ Betül İltir ve Sevda Sarı Demir, "Somatik Yakınmaları Olan Doğu Türkistanlı Uluslararası Öğrencilerin Duygusal Deneyimlerinin Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz ile İncelenmesi," *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi* 9, no. 3 (2022): 629-655.

Araştırma Modeli & Örneklem

Araştırma deseni olarak nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmaktadır. Bu araştırma modeli, bir değişken ile diğer değişkeni tahmin etmek için tercih edilmektedir.²⁴ Bu çalışmada Doğu Türkistanlı göçmen kadınların depresyon düzeyi ve dini başa çıkma arasındaki ilişki incelenmektedir.

Araştırmanın örneklemini ise Türkiye’de yaşayan Uygur göçmeni kadın popülasyonundan kolay örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklemede araştırmacı, hali hazırda var olan öğeler içerisinde yeterli sayıda öğeyi örneklem olarak belirlemektedir.²⁵

Araştırmaya bu popülasyondan seçilmiş yaşları 14-59 yaş ($\bar{x}=30.11$ $SS=7.77$) aralığında değişen 358 kadın katılmış ancak yaş aralığı 20-45 ($\bar{x}=30.34$, $SS=6.11$) arasında sınırlandırıldığı için 320 katılımcıya indirilmiştir. Araştırma örnekleminin sosyodemografik yapısına ilişkin veriler Tablo 1. de verilmektedir.

Tablo 1. Araştırma Örnekleminin Sosyodemografik Yapısı

Değişken	Kategori	N	%		
Medeni durum	Bekar	70	21,8		
	Evli	250	78,2		
Çocuk sayısı	Tek çocuk	49	19,7		
	İki çocuk	61	24,5		
	Üç ve üstü çocuk	139	55,8		
Birlikte yaşanan bireyler	Aile	280	87,5		
	Akraba	10	3,1		
	Arkadaş	14	4,3		
	Yalnız	16	5		
Eğitim durumu	İlkokul	25	7,81		
	Ortaokul	40	12,5		
	Lise	96	30		
	Lisans	125	39		
	Lisansüstü	34	10,6		
Algılanan maddi durum	Düşük	57	17,8		
	Orta	255	79,7		
	Yüksek	8	2,5		
		Min	Max	\bar{x}	Ss
Yaş		20	45	30.34	6.11
Türkiye’de yaşama süresi (yıl)		2	35	8.39	3.04

²⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 22. basım (Nobel, 2011), 80-90.

²⁵ Ali Baltacı, “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme,” *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7, no. 1 (2018): 231-274.

Yapılan çalışmaya 70'i bekar (%21,8), 250'si evli (%78,2) olmak üzere toplam 320 kişi katılmıştır. Tek çocuğu olan 49 kişi (%19,7), iki çocuğu olan 61 kişi (%24,5), üç ve üstü çocuğu olan 139 kişi (%55,8) bulunmaktadır. Ailesi ile yaşayan 280 kişi (%87,5), akrabası ile yaşayan 10 kişi (%3,1), arkadaşı ile yaşayan 14 kişi (%4,3) ve yalnız yaşayan 16 kişi (%5) bulunmaktadır. İlkokul mezunu 25 kişi (%7,81), ortaokul mezunu 40 kişi (%12,5), lise mezunu 96 kişi (%30) kişi, lisans mezunu 125 kişi (%39) ve lisansüstü mezunu olan 34 kişi (%10,6) vardır. Maddi durumunu düşük olarak belirten 57 kişi (%17,81), orta olarak belirten 255 kişi (%79,7) ve yüksek olarak belirten 8 kişi (%2,5) bulunmaktadır. Katılımcıların Türkiye'de yaşama süresi 2-35 yıl (\bar{x} =8.39, SS =3.04 yıl) aralığındadır.

Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda katılımcıların yaşı, medeni hali, eğitim durumu, algılanan ekonomik durumu, Türkiye'de kalış süresi, kiminle yaşadığı gibi sorular yer almaktadır.

Katılımcıların depresyon düzeyini ölçmek için **Beck Depresyon Ölçeği** kullanılmıştır. Aaron Beck tarafından geliştirilen bu ölçeğin Türkçe uyarlaması 1989 yılında Nesrin Hisli tarafından yapılmıştır. Ölçek, depresyon semptomlarıyla ilgili 21 madde içermektedir. Azdan çoğa doğru giden (0-3), dörtlü Likert tipi kendini değerlendirme cümlelerini kapsamaktadır. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 63'tür. 17'den yüksek puanı olanlar klinik açıdan depresyon belirtisi olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırma sonucunda Cronbach Alfa katsayısı .80 olarak bulunmuştur (Hisli, 1989).²⁶

Araştırmada örneklemin dini başa çıkma durumlarını ölçmek amacıyla Pargament ve arkadaşlarının 1998 yılında geliştirdiği **Dini Başa Çıkma Ölçeği** kullanılmıştır. Ekşi 2001 yılında ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapmıştır. 7 tane olumsuz dini başa çıkma alt boyutu ve 7 tane madde olumlu dini başa çıkma alt boyutuyla toplam 14 maddeden oluşan bu ölçeğin olumlu dini başa çıkma alt boyutu güvenilirlik katsayısı -Cronbach alfa değeri- .64; olumsuz dini başa çıkma alt boyutu alfa değeri ise .63 olarak genel toplam puanın güvenilirliği ise .69 olarak hesaplanmıştır.²⁷ Maddeler "hiç yapmadım, çok az yaptım, genellikle yaptım, her zaman yaptım" şeklinde dörtlü **Likert** tipi bir ölçekte değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe kullanılan dini başa çıkma etkinliğinin fazla olduğu, puanlar azaldıkça dini başa çıkma etkinliğine az başvurulduğuna işaret etmektedir.

Verilerin Analizi

Ölçeklerden alınan puanların normal dağılımı test edildiğinde elde edilen Cronbach Alfa (α) katsayıları araştırmada kullanılan ölçme araçlarının güvenilir ölçüm araçları olduğunu göstermiştir ve bu değerler sonucunda parametrik testlerin analizine karar verilmiştir.

²⁶ Nesrin Hisli, "Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği, Güvenirliği," *Türk Psikoloji Dergisi* 7, no. 23 (1989): 3-13.

²⁷ Halil Ekşi, *Başta Çıkma, Dini Başta Çıkma ve Ruh Sağlığı Üzerine Bir Araştırma* (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2001).

Depresyon ölçeğinde çarpıklık z-değeri 0.59; basıklık z-değeri ise 0,27 olarak hesaplanmıştır. Dini başa çıkma ölçeğinde olumlu dini başa çıkma boyutu için çarpıklık z-değeri -0.83; basıklık z-değeri ise -0.01, olumsuz dini başa çıkma boyutu için çarpıklık z-değeri 0.66 ve basıklık z-değeri -0.07 olarak hesaplanmıştır. Depresyon test için hesaplanan alfa güvenilirlik katsayısı 0.84 olup, olumlu dini başa çıkma için 0.87, olumsuz dini başa çıkma için 0.66'dır. Bu da testin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu anlamına gelmektedir. Verilerin analizinde SPSS.26 programı kullanılarak t-test, ANOVA, Tukey post hoc testi ve Pearson korrelasyon testi yapılmıştır.

Bulgular

Depresyon ve Dini Başa Çıkma Betimsel Bulgular

Katılımcılardan 109'unda (%34,06) hafif düzeyde, 138'inde (%43,12) orta düzeyde, 73'ünde (%22,81) yüksek şiddette depresif semptomlar görülmektedir. Bir diğer ifadeyle, katılımcıların yaklaşık %77'sinde hafif ve orta düzeyde depresyon görülmektedir. Nitekim katılımcıların Beck Depresyon Ölçeğinden aldığı ortalama puan $x = 11.38$, minimum puan 0, maksimum puan 36, standart sapması ise, $SS=7.29$ 'dur. Olumlu dini başa çıkma ölçeğinden alınan ortalama puanı ise $x = 22.87$, min (en düşük) puan 10, max (en yüksek) puan ise 28, standart sapması: $SS=4.40$ 'tır. Olumsuz dini başa çıkma ölçeğinden alınan ortalaması ise $x = 11.86$ iken min (en düşük) puan 6, max (en yüksek) puan ise 22, standart sapması: $SS=3.47$ dir. Bu verilerden hareketle örneklemin olumlu dini başa çıkma başvurma sıklığının yüksek olduğu, olumsuz dini başa çıkma etkinliklerine başvurma sıklığının düşük olduğu görülmektedir.

Demografik Gruplar arası Farklara Dair Bulgular

Evlilik durumu, eğitim seviyesi, algılanan gelir seviyesi, çocuk sayısı, Türkiye'de kalış süresi açısından depresyon seviyelerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak depresyon seviyesinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Tablo 2. Yaşa Göre Depresyon, Olumlu Dini Başa Çıkma ve Olumsuz Dini Başa Çıkma Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

Ölçek	Yaş	N	\bar{x}	Ss	F _(2,320)	P
Depresyon	20-25 yaş	86	12.08	8.44	3.384	0.035*
	26-35 yaş	168	10.29	6.65		
	36-45 yaş	66	12.71	6.98		
Olumlu dini başa çıkma	20-25 yaş	86	22.35	4.08	0.872	0.419
	26-35 yaş	168	22.89	4.47		
	36-45 yaş	66	23.27	4.53		
Olumsuz dini başa çıkma	20-25 yaş	86	11.98	3.06	0.992	0.372
	26-35 yaş	168	11.85	3.58		
	36-45 yaş	66	11.24	3.40		

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda, yaş kategorilerine göre katılımcıların olumlu dini başa çıkma ($F_{(2,320)} = 0.872$; $p > .05$) ve olumsuz dini başa çıkma ($F_{(2,320)} = 0.992$; $p > .05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yaş kategorilerine göre katılımcıların depresyon ($F_{(2,320)} = 3.384$; $p < .05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının belirlenmesi için yapılan Tukey (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre 36-45 yaş ve 26-35 yaş katılımcıların puan ortalamaları kendi aralarında farklılaşmaktadır. Tablo.2 incelendiğinde 36-45 yaş aralığında olan katılımcıların depresyon puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksek bulunurken 26-35 yaş aralığında olan katılımcıların depresyon puan ortalamaları anlamlı şekilde en düşük bulunmuştur. Sonuçlar yaş arttıkça hem depresyonun hem de olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvurma sıklığının anlamlı biçimde arttığını göstermektedir.

Dini başa çıkma stratejilerine başvurma sıklığı da medeni durum ve evde yaşayan çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

Tablo 3. Medeni Duruma Göre Depresyon, Olumlu Dini Başa Çıkma ve Olumsuz Dini Başa Çıkma Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

Ölçek	Medeni durum	N	\bar{x}	Ss	$t_{(2,320)}$	P
Depresyon	Bekar	70	11.07	7.24	-.238	0.81
	Evli	250	11.33	6.83		
Olumlu dini başa çıkma	Bekar	70	16.74	2.96	.566	0.57
	Evli	250	16.46	3.14		
Olumsuz dini başa çıkma	Bekar	70	18.67	3.58	1.587	0.05*
	Evli	250	17.86	3.70		

Katılımcıların medeni durum bakımından depresyon ($t_{(2,320)} = -.238$; $p > .05$) ve olumlu dini başa çıkma ($t_{(2,320)} = .566$; $p > .05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ancak katılımcıların olumsuz dini başa çıkma ($t_{(2,320)} = 1.587$; $p < .05$) ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bulgular, bekarların evlilere göre olumsuz dini başa çıkma stratejilerine daha sık başvurduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Çocuk Sayısına Göre Depresyon, Olumlu Dini Başa Çıkma ve Olumsuz Dini Başa Çıkma Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

Ölçek	Çocuk sayısı	N	\bar{x}	Ss	F _(2,249)	P
Depresyon	Tek çocuk	49	12.53	8.49	1.544	0.215
	İki çocuk	61	10.25	6.30		
	Üç ve üstü çocuk	139	11.54	7.19		
Olumlu dini başa çıkma	Tek çocuk	49	16.31	2.79	3.772	0.024*
	İki çocuk	61	16.21	2.96		
	Üç ve üstü çocuk	139	16.69	3.01		
Olumsuz dini başa çıkma	Tek çocuk	49	17.18	3.49	0.769	0.465
	İki çocuk	61	17.21	3.47		
	Üç ve üstü çocuk	139	18.93	3.88		

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda, çocuk sayısı kategorilerine göre katılımcıların depresyon ($F_{(2,249)}=1.544$; $p>.05$) ve olumsuz dini başa çıkma ($F_{(2,249)}=0.769$; $p>.05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çocuk sayısı kategorilerine göre katılımcıların olumlu dini başa çıkma ($F_{(2,249)}=3.772$; $p<.05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının belirlenmesi için yapılan Tukey (Post Hoc) testi sonucuna göre temel farklılık üç ve üstü çocuğu olan katılımcılar lehine yüksek bulunmuştur. Tablo 4 incelendiğinde üç ve üstü çocuğu olan katılımcıların olumlu ve olumsuz dini başa çıkma puan ortalamaları anlamlı şekilde en yüksek bulunurken tek çocuğu olan katılımcıların olumlu ve olumsuz dini başa çıkma puan ortalamaları anlamlı şekilde en düşük seviyede olduğu görülmüştür. Bulgular çocuk sayısı arttıkça dini başa çıkma etkinliklerine başvurma sıklığının da arttığını göstermektedir.

Dini Başa Çıkma ve Depresyon İlişkisine Dair Bulgular

Pearson Korelasyon Analizi sonucunda olumlu dini başa çıkma puanı ile depresyon puanı arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.175$; $p<.01$). Bu sonuca göre olumlu dini başa çıkma puanı arttıkça depresyon puanı azalacak veya olumlu dini başa çıkma puanı azaldıkça depresyon puanı artacaktır.

Olumsuz dini başa çıkma puanı ile depresyon puanı arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.303$; $p < .01$). Bundan hareketle olumsuz dini başa çıkma puanı arttıkça depresyon puanı da artacak veya olumsuz dini başa çıkma puanı azaldıkça depresyon puanı da azalacaktır.

Tablo 5. Depresyon ve Dini Başa Çıkma Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı değişken	Bağımsız değişken	B(b)	SH	Beta	T	P	Tolerans	VIF
Depresyon	Sabit (a)	11.533	2.124		5.431	0.000		
	Olumlu dini başa çıkma	-0.374	0.082	-0.226	-4.546	0.000	0.977	1.023
	Olumsuz dini başa çıkma	0.709	0.105	0.337	6.779	0.000	0.977	1.023
F _(2,320) = 29.340; p=0.000; R ² =0.14; Durbin-Watson=1.824								

Dini başa çıkma ile depresyon regresyon analizi bulgularının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (F_(2,320) =29.340; $p<.001$). Hesaplanan Durbin-Watson katsayısı (1.824) otokorelasyon olmadığını göstermiştir. Model parametreleri içinde hesaplanan Tolerans (0.977) ve VIF (1.023) değerleri de çoklu doğrusal bağıntının olmadığını göstermiştir.

Kurulan modelde olumlu dini başa çıkma ($t_{(320)} = -4.546$; $p < .001$) ve olumsuz dini başa çıkma ($t_{(320)} = 6.779$; $p < .001$) puanları depresyon puanını yordayan anlamlı parametreler olarak bulunmuştur. İki değişken birlikte depresyon puanı varyansının %14'lük kısmını açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, olumsuz dini başa çıkma puanındaki 1 birimlik artış depresyon puanını 0.226 birim azaltmaktadır. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, olumlu dini başa çıkma puanındaki 1 birimlik artış depresyon puanını 0.337 birim arttıracaktır.

Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgular dini başa çıkma stratejilerinin Uygur kadınlarının depresif semptomlarını yönetmelerinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvurduklarında depresyon ölçek puanları azalırken, olumsuz dini başa çıkma stratejilerinin de depresyon ölçek puanlarında artışa yol açtığı tespit edilmiştir. Doğu Türkistanlı kadınların depresyon düzeyi ve dini başa çıkma durumları demografik değişkenlere göre değerlendirildiğinde, yaş, medeni durum ve çocuk sayısına bakımından gruplar arası anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Araştırma 36–45 yaş grubunun en yüksek depresyon puanlarına sahip olduğunu ortaya koyarken, 26–35 yaş grubunun en düşük puanları aldığı görülmüştür; bu bulgu depresyonu menopoz döneminde yaşanan hormonal değişim ile ilişkilendiren araştırmanın bulgularıyla

uyumludur.²⁸ Hormonal değişimlerin yanı sıra 36-45 yaş arasındaki kadınlar gerek kariyer yaşamında gerekse aile yaşantılarında 26-35 yaş arasındaki kadınlara kıyasla daha çok tecrübeye sahip olmakta ve Erikson'un psikososyal gelişim kuramındaki "üretkenlik karşısında durağanlık" döneminde yer alan bireysel sorgulamaları yaşamaktadır. Bu araştırmada yer alan Uygur kadınların zorunlu göçe maruz kalmaları ve pek çok sosyal hakkını kaybettiği gerçeğini de düşünürsek 26-35 yaş döneminde yaşadıkları olumsuz tecrübelerin bugün yaşadıkları depresyon durumunu tetiklediği söylenebilir. Ancak bu bulgu, dini başa çıkma etkinliklerinin yaşa göre farklılık göstermediği bazı literatür çalışmalarına yeni bir bakış açısı sunmaktadır.²⁹ Suriyeli göçmenler özelinde yapılan bir başka araştırmada ise, yaş arttıkça olumlu dini başa çıkma puanlarında da artış görülmüş ancak bu araştırmadaki olumsuz dini başa çıkma ve depresyon ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmaması bulgusu literatüre farklı bir perspektif getirmiştir.³⁰

Medeni durum, depresyon ve olumlu dini başa çıkma skorları üzerinde anlamlı bir fark yaratmazken, bekar katılımcıların olumsuz dini başa çıkma etkinliklerine daha fazla başvurduğu saptanmıştır. Bu bulgu, bazı çalışmalarda dul/boşanmış gruplarda yüksek depresyon bulgularıyla çelişirken,³¹ bir diğer araştırmada evli Uygur kadınların bekarlara göre daha sık olumsuz dini başa çıkmaya başvurduğu bulgusuyla³² çelişmektedir. Ayrıca bu araştırmada Özkan ve Düzgüner'in araştırmada olduğu gibi³³ evliler bekar ve dul gruba göre daha az olumsuz dini başa çıkmaya başvurmuşlardır. Bu araştırmada elde edilen bulgular Ayten ve Yıldız'ın medeni durum ve dini başa çıkma arasında anlamlı olarak ilişkili olmadığı bulgusunun aksine araştırmanın aksine medeni durumun dini başa çıkma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.³⁴ Tüm bu veriler medeni durumun dini başa çıkmanın belirleyicisi olarak önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Bulgular, Tanrıyla bağlanmayı ebeveyn bağlanması üzerinden açıklayan araştırmacıların yaklaşımına³⁵ ek olarak eş ile kurulan ilişkinin de Tanrıyla ilişki kurma biçimini ve bu bağlamda dini başa çıkmayı etkileyebileceği noktasını düşündürmektedir.

²⁸ Gamze Sertkaya, *Aile Sağlığı Merkezine Başvuran 40-55 Yaş Arası Kadınlarda Görülen Menopoz Semptomlarının Depresyon Üzerine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2024).

²⁹ Dilara Nurefşan Başhan, *Yetişkin Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma, Psikolojik Sağlamlık ve Manevi Şükran Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Bursa Teknik Üniversitesi, 2023).

³⁰ Sağır, *Suriyeli Mültecilerde*; Ayten ve Sağır, "Dindarlık, Dini Başa Çıkma"

³¹ Zeynep Sağır, *Suriyeli Mültecilerde*; E. Ünel, *Kadınlarda Depresyon, Anksiyete ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022).

³² Seher Dolgun, *Uygur Türklerinde Dini Başa Çıkma, Sıla Hasreti, Öz-Değer ve Travma Sonrası Stres Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2024)

³³ Bahar Özkan ve Sevde Düzgüner, "Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ve Dini Başa Çıkma İlişkisi Üzerine Bir Araştırma," *Felsefe, İlahiyat, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 3, (2021): 33-54.

³⁴ Ali Ayten ve Refik Yıldız, "Dindarlık, Hayat Memnuniyeti İlişkisinde Dini Başa Çıkmanın Rolü Nedir? Emekliler Üzerine Bir Araştırma," *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16, no. 1 (2016): 281-308.

³⁵ Richard Beck, "Communion and Complaint: Attachment, Object-Relations and Triangular Love Perspectives on Relationship with God", *Journal of Psychology and Theology*, 4, No.1 (2006): 43-45; Victor G. Cicirelli, "God as The Ultimate Attachment Figure for Older Adults", *Attachment and Human Development*, 6, No. 4 (2004): 372-374; Akif Hayta, *Bağlanma kuramı ve Tanrı tasavvuru ilişkisi üzerine bir araştırma*. (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2017)

Öte yandan araştırma bulgularında eğitim düzeyleri bakımından depresyon ve dini başa çıkma skorlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; bu durum, katılımcıların diplomasının Türkiye’de geçerliliği, dil ve ırkçılık sorunları nedeniyle homojen bir dağılım sergilememesiyle açıklanabilir. Literatürde eğitim seviyesi arttıkça depresyonun azaldığı³⁶ veya eğitimle dini başa çıkma arasında negatif ilişki bulunduğu³⁷ yönündeki bulgularla çelişirken, aynı zamanda bazı çalışmaların eğitim durumunun depresyon ile anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığını belirten sonuçlarla da uyum göstermektedir.³⁸

Katılımcıların ekonomik durumlarına göre depresyon ve dini başa çıkma skorlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmayışı da katılımcıların algılanan maddi durumları kötü olarak belirtmeler de onları olumsuz yönde etkilemediğini düşündürmektedir. Her ne kadar ekonomik duruma göre dini başa çıkma ortalamaları arasında farklılık olmasa da depresyon ile dini başa çıkma arasındaki ilişkinin anlamlı olması, düşük gelir seviyesinin oluşturduğu stresörleri de dini başa çıkma ile aşılıyor olmaları sonucunu düşündürmektedir. Nitekim literatürde yetişkinlerde ekonomik durum ile dini başa çıkma arasında anlamlı bir ilişki olmadığını savunan başka çalışmalar da mevcuttur.³⁹ Bu sonuç, ekonomik durum ile depresyon arasında negatif ilişki bulan çalışmalara⁴⁰ ve düşük gelir grubunda olumlu dini başa çıkmanın yüksek olduğunu öne süren araştırmalara⁴¹ kısmen uyum sağlarken, algılanan ekonomik durum ile arasındaki etkileşimin kritik olmadığını belirten çalışmaların aksine yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Araştırma bulgularında depresyon ve olumsuz dini başa çıkma skorlarında çocuk sayısına göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir; ancak üç veya daha fazla çocuğa sahip kadınlar, olumlu dini başa çıkma stratejilerine daha fazla başvurmaktadır. Bu bulgu, evli kadınlarda çocuk sayısı ile depresyon arasında anlamlı ilişki bulgulayan araştırma sonuçlarıyla uyumlu olup, büyük aile yapısının olumlu dini başa çıkmayı desteklediğini belirterek yeni bir açılım sağlamaktadır.⁴² Bu durum eşlerinden ya da diğer aile bireylerinden haber alamayan Uygur kadınların çocuklarına tutunarak hem bir güven hissi hem de soylarının devamı noktasında yalnızlık duygularının sağaltımında olumlu bir katkı sunduğunu düşündürmektedir.

Katılımcıların Türkiye’de kalış süresi ile depresyon ve dini başa çıkma skorları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; bu, kalış süresinin dengeli dağılım göstermemesinden kaynaklanabilir. Bazı literatür çalışmaları, daha uzun süreli ikametinin depresyonu azaltıp olumlu dini başa çıkmayı artırdığını öne sürerken,⁴³ bu araştırmanın sonuçları bu ilişkiyi doğrulamamış

³⁶ Sağır, *Suriyeli Kadın Mülteciler*, 21

³⁷ Dolgun, *Uygur Türklerinde Dini*

³⁸ Z. Sağır, *Suriyeli Kadın Mültecilerde Kültürel*; Başhan, *Yetişkin Suriyeli Mültecilerde*.

³⁹ Karakaş ve Koç, “Stresle Başa Çıkma; Uysal, Göktepe, Karagöz ve İlerisoy, “Dini Başa Çıkma, 139-160.

⁴⁰ Altıntaş, “Depresyonla Dinsel”, 403-428; E. Ünel, *Kadınlarda Depresyon*.

⁴¹ Sağır, *Suriyeli Kadın Mültecilerde Kültürel*

⁴² Leyla Erbay, *Çalışmanın Evli Kadınlarda Depresyon, Anksiyete ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2015).

⁴³ Zeng Wu ve Cristoph M. Schimmele, “The Healthy Migrant Effect on Depression: Variation Over Time?” *Canadian Studies in Population* (2005): 271-295, <https://doi.org/10.25336/P6DW3T>; Zeynep Sağır, “Kültürleşme, Dini Başa Çıkma ve Yaşam Memnuniyeti: Türkiye’de Yaşayan Yabancı Öğrenciler Üzerine Nicel Bir Araştırma,” *Kilitbahir* 17 (2020): 5-37, <https://doi.org/10.5281/zenodo.4033461>.

ve yeni bir perspektif sunmuştur. Uygur göçmen kadınların burada kalma süreleri her ne kadar sosyal haklar bakımından zaman içinde hayatlarında bir stabilite ve kolaylık sağlasa da Doğu Türkistan'da kalan eşlerinden/çocuklarından ya da akrabalarından yıllarca haber alamamak ve ülkelerine geri dönememek bağlamında yaşadıkları stresörler depresyonu sürdürücü etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Olumlu dini başa çıkma puanları ile depresyon arasında negatif, olumsuz dini başa çıkma puanları ile depresyon arasında ise pozitif ilişki bulunmuştur. Bir diğer ifadeyle bulgular, pozitif başa çıkmanın depresyonu azaltırken, olumsuz başa çıkmanın depresyonu artırdığını göstermektedir. Bu sonuç, COVID-19, doğum sonrası depresyon gibi kriz durumlarıyla mücadelede dini başa çıkmanın müspet bir etki sunduğunu belirten çalışmaların⁴⁴ bulgularıyla uyumlu olmakla birlikte, Altıntaş'ın araştırmasında üniversite öğrencileri özelinde yürüttüğü çalışmasına dini başa çıkma ile depresyon arasında anlamlı ilişki bulunmamasıyla çelişmektedir. Üniversite öğrencilerinin Uygur göçmen kadınlara göre farklı sosyodemografik özellikler (yaş farkı, göç süreci, cinsiyet, algılanan gelir durumu) göstermeleriyle ilişkili düşünebilir. Ayrıca Küçükdereli'nin otizmlı çocuğu olan ailelerde olumsuz dini başa çıkma etkinliklerinin kullanımıyla depresyon düzeyinin azaldığı bulgusu bu çalışmada elde edilen bulgudan farklılık göstermektedir.⁴⁵ Otizm ya da herhangi kronik bir hastalık durumunda bunu Tanrıdan gelen bir ceza olarak yorumlama olarak ortaya çıkan olumsuz dini başa çıkma, her ne kadar negatif bir ilişki olsa da kişinin hayatında bazı kararları yeniden gözden geçirmesine olanak sağlayan bir anlam zemini sunabilmektedir. Dini başa çıkmanın bilişsel boyutu bu tabloda sağaltıcı rol oynarken Uygur kadınlarda dini başa çıkmanın sosyal boyutunda olumsuz dini başa çıkma depresyonu artırıcı bir etken oluşturabilir. Bir diğer ifadeyle olumsuz Tanrı tasavvuru ya da din kardeşleriyle olumsuz ilişkiler kurmanın stres faktörünü besleyerek depresyonu artırıcı bir etki oluşturduğu söylenebilir. Bu araştırmanın bulguları, bilhassa kadınlar özelinde kriz ya da zorlayıcı durumlarda olumsuz dini başa çıkmanın azalmasıyla depresif semptomların da azalması noktasında müşfik bir Tanrı Tasavvuruna dayalı din ile kurulan olumlu bir ilişkiye dikkat çekmektedir. Nitekim kriz dönemlerinde kadınların yaşadıklarına anlam yükleyerek "hayra yorma", "sabır", "tevekkül", "imtihan", "şükür", "umut", "iyimserlik" gibi dini başa çıkma araçlarını kullandığı şiddete uğrayan kadınlar üzerinde yapılan bir başka araştırma bulgularında da görülmüştür.⁴⁶ Buna göre, kriz durumlarında kadınların, Allah'a sığınma, dua etme, ibadet etme gibi etkinliklere başvurarak yaşadıkları problemlerle başa çıkmaya çalıştığı söylenebilir.

⁴⁴ Nurten Kimter, "Dini Başa Çıkma ile Depresyon, Anksiyete, Stres ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki ve Bu İlişkilerde Psikolojik Sağlamlığın Aracılık Rolü," *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)* 9, no. 87 (2022): 1806-1841, <https://doi.org/10.26450/jshsr.3280>; Fayez A. Mahamid ve Dana Bdier, "The Association Between Positive Religious Coping, Perceived Stress, and Depressive Symptoms During the Spread of Coronavirus (COVID-19) Among a Sample of Adults in Palestine: A Cross-Sectional Study," *Journal of Religion and Health* 60, no. 1 (2021): 34-49, <https://doi.org/10.1007/s10943-020-01121-5>

⁴⁵ Mehmet Zahid Küçükdereli, *Otizmlı Çocukların Ebeveynlerinde Depresyon ve Dini Başa Çıkma İlişkisi: Konya Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2022), <http://earsiv.kmu.edu.tr/xmlui/handle/11492/7127>; Altıntaş, "Depresyonla Dinsel Başa Çıkma, 403-428. Rabia Kesikbaş, *Doğum Sonrası Süreçte Depresyon ve Dini Başa Çıkma İlişkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022).

⁴⁶ Merve Kılıç, *Şiddet Mağduru Kadınlarda Stres ve Dini Başa Çıkma İlişkisi (Erzincan İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2023), 30.

Sonuç

Sonuç olarak, olumlu dini başa çıkma stratejilerine daha fazla başvuran Uygur göçmeni kadın katılımcıların depresyon düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Bilhassa üç ve üzeri çocuğa sahip kadınların, zorunlu göç deneyimi karşısında çocukların sağladığı umut ve bağlılık duygusu nedeniyle olumlu dini başa çıkma stratejilerini daha etkin kullandıklarını göstermektedir. Aynı zamanda, medeni durum açısından bekar kadınların olumsuz dini başa çıkma stratejilerine daha fazla yöneldiği ortaya konması eş ile kurulan ilişkinin dini başa çıkma üzerindeki etkisini düşündürmektedir. Yaşın artmasıyla birlikte depresyonun da artışı göçmen gruplar özelinde gençlik döneminde yaşanan kayıplar sebebiyle ileri yaşlarda yaşadıkları yas sürecini göz önünde bulundurmaya gerekli kılmaktadır. Sonuçlar göçmen kadınların kriz durumlarında olumlu dini başa çıkmaya başvurduklarını ve müşfik bir Tanrı tasavvurunun sağaltıcı bir etki yarattığını göstermektedir.

Bu sonuçlar, Doğu Türkistanlı göçmen kadınların zorlu yaşam koşullarına rağmen psikolojik olarak dayanıklılık gösterdiklerini ve dini başa çıkma stratejileriyle ruh sağlıklarını koruduklarını göstermektedir. Diğer demografik değişkenlerle (eğitim, algılanan gelir düzeyi, Türkiye’de kalış süresi) anlamlı bir ilişki bulunmaması, bu kadınların göç sonrası deneyimlerine kıyasla dini başa çıkma stratejilerinin, depresyon düzeylerini belirlemede daha belirleyici olduğunu ortaya koymakta; bu da alandaki literatüre özgün ve tartışmaya açık yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, Süleyman. “Depresyonla Dinsel Başa Çıkmak Mümkün mü?” *The Journal of Academic Social Science Studies* 6, 36, (2015), 403-428. <https://doi.org/10.9761/JASSS2954>.
- Amuti, Xiemuxinuer. *Türkiye’deki Uygur Ailelerinin Topluma Uyum Durumuna İlişkin Nitel Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2019.
- Ayten, Ali. *Tanrı’ya Sığınmak: Dini Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*. İz, 2012.
- _____ ve Zeynep Sağır. “Dindarlık, Dini Başa Çıkma ve Depresyon İlişkisi: Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma.” *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47, (2015), 5-18.
- _____ ve Refik Yıldız. «Dindarlık, Hayat Memnuniyeti İlişkisinde Dini Başa Çıkmanın Rolü Nedir? Emekliler Üzerine Bir Araştırma.» *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16, 1, (2016), 281-308.
- Baltacı, Ali. “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme.” *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7, 1, (2018), 231-274.
- Başhan, Dilara Nurefşan. *Yetişkin Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma, Psikolojik Sağlamlık ve Manevi Şükran Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Bursa Teknik Üniversitesi, 2023.
- Başterzi, Ayşe Devrim. “Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Ruh Sağlığı.” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 9, 4, (2017), 379-387.
- Beck, Richard. “Communion and Complaint: Attachment, Object-Relations and Triangular Love Perspectives on Relationship with God” *Journal of Psychology and Theology* 4, 1, (2006), 43-45.
- Biçen, Nezir. *Göç, Uyum, Sorunlar: Zeytinburnu’nda Yaşayan Doğu Türkistanlılar Örneği*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, 2018.
- Buz, Sema. *Kadın ve Göç İlişkisi; Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2006.

- Cengiz, İsmail. "Doğu Türkistan'da Sağlık Hakları İhlali ve Zorunlu Kürtaj." *TURAN-SAM* 2, 5, (2010), 74-77.
- Cicirelli, Victor G. "God as The Ultimate Attachment Figure for Older Adults" *Attachment and Human Development* 6, 4, (2004), 372-374.
- Çevik, Başak. *Uygur Türklerinin, Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye Göç Etmelerinin Sebepleri ve Yaşadıkları Sorunlar (İstanbul Alan Çalışması)*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, 2022.
- Dolgun, Seher. *Uygur Türklerinde Dini Başa Çıkma, Sıla Hasreti, Öz-Değer ve Travma Sonrası Stres Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, 2024.
- Ekşi, Halil. *Başa Çıkma, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı Üzerine Bir Araştırma*. Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, 2001.
- Erbay, Leyla. *Çalışmanın Evli Kadınlarda Depresyon, Anksiyete ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, 2015.
- Eryücel, Sema. *Yaşam Olayları ve Dini Başa Çıkma*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2013.
- Foo, S. Q., W. W. Tam, C. S. Ho, B. X. Tran, L. H. Nguyen, R. S. McIntyre, ve R. C. Ho. 2018. "Prevalence of Depression among Migrants: A Systematic Review and Meta-Analysis." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 15, 9, (1986). <https://doi.org/10.3390/ijerph15091986>.
- Hayta, Akif. *Bağlanma kuramı ve Tanrı tasavvuru ilişkisi üzerine bir araştırma*. Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, 2017.
- Hisli, Nesrin. "Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği, Güvenirliği." *Türk Psikoloji Dergisi* 7, 23, (1989), 3-13.
- İlter, Betül ve Sevda Sarı Demir. "Somatik Yakınmaları Olan Doğu Türkistanlı Uluslararası Öğrencilerin Duygusal Deneyimlerinin Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz ile İncelenmesi." *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi* 9, 3, (2022), 629-655.
- İslam, Abdülhamid. *İşgal Altındaki Müslümanlarla İlgili Hükümler (Doğu Türkistan Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2024.
- Johansson, M., K. Ledung Higgins, L. Dapi Nzefa, ve Y. Benderix. "Postpartum Depression and Life Experiences of Mothers with an Immigrant Background Living in the South of Sweden." *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being* 18, 1, (2023), 2187333. <https://doi.org/10.1080/17482631.2023.2187333>.
- Kafes, Ali Yasin. "Depresyon ve Anksiyete Bozuklukları Üzerine Bir Bakış." *Humanistic Perspective* 3, 1, (2021), 186-194. <https://doi.org/10.47793/hp.867111>.
- Kamalov, Abel, Alimcan İnayet, Varis Çakan ve Nurmuhamet Ögdülmüş. *İşgal Edilmiş Ülke: Doğu Türkistan*. Uygur Akademisi, 2020.
- Kara, Pınar ve Evşen Nazik. "Göçün Kadın ve Çocuk Sağlığına Etkisi." *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 7, 2, (2018), 58-69.
- Karakaş, Ahmet Canan ve Mustafa Koç. "Stresle Başa Çıkma ve Dini Başa Çıkma Yöntemleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi." *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 13, 3, (2014), 610-631.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel, 2011.
- Karluk, Abdürreşit Celil. "Türkiye'deki Uygur Türkü Göçmenler ve Karşılaştıkları Sorunlar." *İçinde Göç Sosyolojisi: Türkiye'den Örnekler*, 245-288. Orion, 2020.
- Kesikbaş, Rabia. *Doğum Sonrası Süreçte Depresyon ve Dini Başa Çıkma İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022.
- Kılıç, Merve. *Şiddet Mağduru Kadınlarda Stres ve Dini Başa Çıkma İlişkisi (Erzincan İli Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2023.

- Kimter, Nurten. "Dini Başa Çıkma ile Depresyon, Anksiyete, Stres ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki ve Bu İlişkilerde Psikolojik Sağlamlığın Aracılık Rolü." *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)* 9, 87, (2022), 1806-1841. <https://doi.org/10.26450/jshsr.3280>.
- Küçükdereli, Mehmed Zahid. *Otizimli Çocukların Ebeveynlerinde Depresyon ve Dini Başa Çıkma İlişkisi: Konya Örneği*. Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2022. <http://earsiv.kmu.edu.tr/xmlui/handle/11492/7127>.
- Mahamid, Fayez A. ve Dana Bdier. "The Association Between Positive Religious Coping, Perceived Stress, and Depressive Symptoms During the Spread of Coronavirus (COVID-19) Among a Sample of Adults in Palestine: A Cross-Sectional Study." *Journal of Religion and Health* 60, 1, (2021), 34-49. <https://doi.org/10.1007/s10943-020-01121-5>.
- Maihaimu, Tajinuer. *İstanbul'a Göç Eden Uygur Kadınların Durumu: Zeytinburnu ve Sefaköy Örneği*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2017.
- Özkan, Bahar ve Sevede Düzgüner. «Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ve Dini Başa Çıkma İlişkisi Üzerine Bir Araştırma.» *Felsefe, İlahiyat, Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi* 3, (2021), 33-54.
- Sağır, Zeynep. *Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2014.
- *Suriyeli Kadın Mültecilerde Kültürel Uyum, Ruh Sağlığı ve Din*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.
- "Kültürleşme, Dini Başa Çıkma ve Yaşam Memnuniyeti: Türkiye'de Yaşayan Yabancı Öğrenciler Üzerine Nicel Bir Araştırma." *Kilitbahir* 17, (2020), 5-37. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4033461>
- Sayın, Yusuf ve Gamze Koçak. "Müslüman Dünyanın Bir Sorun Alanı Olarak Doğu Türkistan Meselesi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin İzlediği Politikalar." *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 3, 4, (2017), 10-24. <https://doi.org/10.21021/osmed.278865>.
- Sertkaya, Gamze. *Aile Sağlığı Merkezine Başvuran 40-55 Yaş Arası Kadınlarda Görülen Menopoz Semptomlarının Depresyon Üzerine Etkisi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2024.
- Solgun, Cansu ve Gülgün Durat. "Göç ve Ruh Sağlığı." *Journal of Human Rhythm* 3, 3, (2017), 137-144.
- Soysal, Melike Merve. *Göçün Türkiye'de Yaşayan Doğu Türkistanlı Kadınlar Üzerinde Yaratığı Sorunlar*. Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2021.
- . "Doğu Türkistanlı Kadınlar Göç ve Sosyo-Kültürel Uyum: İstanbul Örneği." *11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-3*, (2023), 243-258, Mardin.
- Tuzcu, Ayla ve Kerime Bademli. "Göçün Psikososyal Boyutu." *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 6, 1, (2014), 56-66.
- Uluyol, Rabia İşan. *Uygur Diasporasında Toplumsal Uyum ve Din: Nitel Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2024.
- Uysal, Veysel, Ayşe Kaya Göktepe, Sema Karagöz ve Melike İlerisoy. "Dini Başa Çıkma ile Umut, Hayat Memnuniyeti ve Psikolojik Sağlık Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Araştırma." *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52, (2017), 139-160.
- Ünel, Esra. *Kadınlarda Depresyon, Anksiyete ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2022.
- Wu, Zeng ve Cristoph M. Schimmele. "The Healthy Migrant Effect on Depression: Variation Over Time?" *Canadian Studies in Population*, (2005), 271-295. <https://doi.org/10.25336/P6DW3T>.